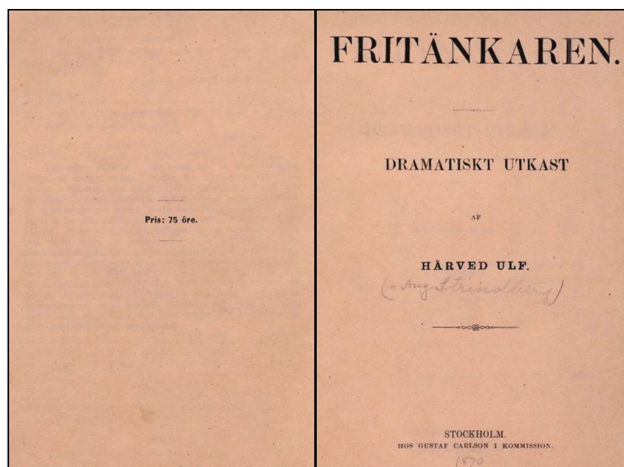

FRITÄNKAREN.

DRAMATISKT UTKAST

AF

HÄRVED ULF.

STOCKHOLM, 1870.
ASSOCIATIONS-BOKTRYCKERIET,
Skärsgårdsgatan N:o 8.

Förord till den elektroniska utgåvan

Detta dramatiska verk av **August Strindberg** (1849-1912) alias **Härved Ulf** har digitaliserats av Dramawebben och i juli 2016 anpassats för Projekt Runeberg av Ralph E.

FRITÄNKAREN.

DRAMATISKT UTKAST

AF

HÄRVED ULF.

STOCKHOLM.

HOS GUSTAF CARLSON I KOMMISSION.FRITÄNKAREN,

DRAMATISKT UTKAST

AI'

HÄRVED ULF.

Jag är icke kommen till att sända frid, ntan svärdet.

Jesus af Nasareth. STOCKHOLM, 1870.

V SSOOIATIOX S-BOKTRYCK EKIET,

Kkär^firtls^atan S:o 8.De talande.

Larsson, brukspatron.

ameli, hans hustru.

karl, deras son, student.

OTTO, " " löjtnant.

agda frunck, inackorderad hos Larsson.

Gustaf frunck, hennes bror, prest.

filip, |

axel, studenter. kbnstj

Rättaren på Sjövik. En hushållerska. En torpare.I Upsala.

Ett större studentrum, ett bord midt på golfvet med punschbuteljer och glas. karl sitter framför brasan och röker pipa; AXKL och Ernst samt andra studenter stå omkring bordet, på hvilket Filip har sprungit upp för att hålla tal.

FILIP.

.... Nej, mina vänner, framåt! så är vår lösen, vi som ännu äro unga och hafva friska känslor i vår barm. — Framtiden är vår, och vi äro framtidens — och ändå vilja de gamle kasta bort oss, som äro hörnstenarne till den stora nybygnaden. De skratta åt våra ungdomsdrömmar, de bele våra varmaste förhoppningar, de motarbeta våra uppriktigaste sträfvanden. I gamle, I skratten åt studenten, — men glöm icke bort, du man med stenhjertat, som är så färdig att döma, att i morgon sitter studenten som din domare; glöm icke bort, du moraliserande förtorkade gubbe, att i morgon är det studenten, som från predikstolen slungar lagens åskor öfver ditt hufvud; glöm icke bort, du i dag så öfvermodiga qvinna, att i morgon står studenten vid din sjukbädd och håller din lifstråd i sin hand! — I fäder, I mödrar, som så strängt dömen edra söner derför att de ännu icke lärt att hyckla en nykter förståndighet och icke blygas att visa, det de äro glada öfver den lyckan I skänkt dem att få vandra i vetandets herrliga tempel, kasten edra blickar ned i deras tysta arbetskammare, läggen ihop alla deras mödor, umbäranden och försakelser, som de ej vilja visa, och I skolen med godt samvete kasta er hvita skärfva i rättvisans och billighetens urna! Mina vänner! I skratten icke åt mig, jag läser i edra blickar samma eld för allt det stora, sköna och sanna, för hvilket ynglingen svurit att kämpa. Nåväl! Följen mig till kampen mot mörkret! Ikläden eder öfvertygelsens harnesk mot smädelsens skott — gripen den stora thorshammaren sanning med båda händerna och slån mörkrets hydra — vantron — för dess hundra för vettet ogenomträngliga pannor! Trampen under fötterna den smygande ormen — fromleriet — skicken ut ert vetandes ljungeld—upp-6

lysningen — och rensen den af villfarelser förpestade luft, sora man tvingar folkets barn att inandas! Slån ut fönstren i de gamla afgudatemplen, der man ex officio dyrkar sin Gud tre timmar i veckan, och låten ljuset strömma dit in hela dagen lång! Eesen upp ett bål af de murkna predikstolarne och brännen upp de sekelgamla fördomarne deruppå. Hängen upp fanatismen och den kristliga ofördragsamheten vid den sista prestkappan på samma kors, der man hängt upp den störste man, som trampat denna jord! Byggen sedan i edra hjertan nya tempel, der altaret heter kärlek och offerelden dygd! — Då först skall skänkas ära åt Gud i höjden, frid åt jorden och menniskorna en god vilja!

AI,LA Utom KARL.

Bravo! Bravo!

riLiP.

Ja, mina vänner! vi fritänkare, vi den nya tidens förposter, vi skola slå reveljen på frihetens larmtrumma och väcka upp det gamla slägtet, som ännu sofver sedan taptot vid reformationens afton! Ja, lefve den fria tanken och

dess försvarare! (Stiger ned från bordet.)

ERNST.

Och lefve den störste bland fritänkare, Jesus af Nazareth!

AXEL.

Hvad pratar du!

ERNST.

Jo! bröt icke han med den tusenåriga mosaismen, som påstods vara af Gud sjelf gifven? Tog inte han också itu med Zions väktare, som somnat in på murarne? Predikade icke han också tankens frihet och fick icke ban derför lida och dö?

AXEL.

Jo, du har kanske rätt. Men det der ordet låter inte riktigt passande!

ERNST.

Jag medger det, ty fritänkare äro ju alla menniskor nu för tiden, fastän de inte våga tillstå det för sig sjelfva. Bed hvarje menniska lägga handen på hjertat och svara på samvete, om7

'àon tror allt hvad lion en gång svurit att tro, och summera •sedan ihop de der tydliga, med full öfvertygelse uttalde /a-svaren, får du se hur många procent det blir. Det lär allt bli godt om platser i himmelriket då, gissar jag! Men hvad är det vardt att tala om sådant — sen I, jag har vuxit ifrån de der historierna och gått ett steg längre på framåtskridandets bana — jag är atheist.

några studenter.

Nå. hvem fan är inte det!

kahl (stiger upp).

Om I voren annat än oförståndiga pojkar, skulle jag med •allvar lexa upp er för det gudlösa tal I nyss fört!

ernst.

Gudlösa tal! hm, pojkar! Du kanske tror, att det finns -en Gud du!

karl.

Kn underlig fråga! Det finns ingen menniska, som förnekar Gud, — inte du en gång. Det ljuger du bara för dig sjelf.

ernst.

Än Voltarie dä? Det är väl auktoritet nog.

karl.

Först och främst är detta en omtvistad fråga, för det andra är det förklarligt, om ett snille så hänföres af sin höga uppgift, att det slår öfver; — men du är inte något snille och inte du heller, min kära Filip, fast du nyss af falskt nit bröt ut som en förryckt mot allt beståndande. — Det fins mycket gammalt, som är godt. Bibeln, den äldsta bland böcker, är en mycket god bok.

filip.

Du kanske vill lägga fingerna på den der gamla boken, som -de kalla Bibeln, och svära på att hvart ord är sannt?

karl.

Jag tror på allt det sanna och sköna, som finnes i den.s

FILIP*

Mer< hela boken är ju bara en stor lögn:

KARL.

Den boken innehåller mycket sant och skönt och många vackra läror af hvilka man kan draga nytta, men hon innehåller äfven en mängd saker, som måste läsas och uppfattas enligt den tidens föreställningssätt och som för oss synas dunkla. Der finnes äfven mycken djup visdom, som går öfver din fattningsförmåga och just derföre blir dig en galenskap. — Men hvarför angriper du just alltid den boken och dess gamla myther? Hvarför säger du aldrig ett ondt ord om din Homer, som bara är uppfyld med en mängd vidunderliga äfventyr? Den är skön, herrlig, storartad — så hade du lärt dig säga, innan du kunde skandera första rapsodien.

FILIP.

Bibeln har gjort så mycket ondt här i verlden — det har aldrig Homer gjort.

KAHL.

Bibeln har gjort mer godt än ondt! Har inte hon lärt dig, att det är orätt att stjäla, ljuga, mörda — men det är sannt, du kan ju inte första budet ännu, och på det hänga ju alla de andra. Och räknar du ihop alla luggar, du fått under läsningen af Homer, så måste du erkänna, att han gjort dig mer ondt än någonsin Bibeln. Men för att nu återkomma till ämnet, så vill jag ge dig ett vänligt råd: tala ej så lättsinnigt i denna sak. Du må tro, man ej kommer till klarhet i dessa dunkla frågor utan långa studier och svåra strider. Du vill med glaset i hand afgöra frågor, som de största tänkare i sekler sökt reda.

FILIP.

Men mitt förnuft säger mig, att —

kahl.

Ditt förnuft tyckes ej vara mycket att lita på, om man får döma af det vanvettiga tal du nyss fört. Tro ej att några half-vuxna pojkar, som nyss sluppit från skolan, kunna styra verlden med sina hugskott för dagen! Mins Faëtons öde — pojken som ville styra solens hästar — akta dig, att du inte bränner digt9

FILIP.

Men du måste erkänna, att här behöfs en reformation, eller ska vi kanske längre tryckas under det andliga oket?

KAHL»

Du har rätt! Här behöfs en reformation; men sådana reformatorer som du kunna inte uträtta något — och här blir en reform i tidens fullbordan, när sinnena mognat.

FILIP.

Men det går så långsamt. Våra förfäder gingo ju och väntade de också, att yxan skulle gå — det hade bara behöfts någon, som vågat hålla i skaftet.

KARL.

Kanske du vill göra det, du? — Hvad det andliga förtrycket beträffar så — inte har du något att klaga på. Du brukar ju skryta med att du inte varit i kyrkan på två år — och ingen menniska har sagt ett ondt ord till dig. — Men de finnas, som lida betryck, och dessa måste hjelpas — och medlen heta upplysning och bildning. — Kanske du, som är så ifrig för den der reformationen, skulle vilja göra något för saken. — Prest kan du inte bli — du är ändå för hederlig karl till att aflägga mened och för betalning sprida villfarelser; men skulle du inte till exempel vilja bli lärare vid en allmän skola? — På den platsen har du verkligen ett rikt fält för din goda vilja att sprida upplysning.

FILIP.

Folkskolelärare? Jag? Det kan man ju ta en karl från gatan till! För resten ska jag ju bli jurist.

KAHL.

Och bevaka de värnlösas rätt! Ja, ja! det är mycket vackert det! Men tror du inte ändå, att du mer skulle kunna bidraga till den der reformationens genomförande genom att hos det uppväxande slägtet inplanta mera lornuftsenliga och praktiska läror?

FILIP.

Tror du, att jag skulle öfverge min lysande bana för att piska bondpojkar för några lumpna hundra riksdaler och en jordlapp, som ger några kappar potatis? Nej tack du!10

karl.

Det visste jag förut! Prata, det kan du nog — men handla. —

axel.

Nej, hör ni go' vänner, nu börjar ni att bli tråkiga! Lät oss dricka ett glas och ta' en sång, så kommer vi ifrån de der ledsamma historierna.

ernst.

Jag instämmer! Jag börjar verkligen på att bli sömnig, och . .. hade ni inte skrikit så förtvifladt, så hade jag bestämdt lurat af. Du disputerer som en hel karl, du. Skål!

(De dricka och ta' upp en sång; under tiden inkommer Gustaf f.runck. Han stannar i dörren ett ögonblick.)

gustaf.

Förlåt! Jag kommer kanhända och stör ett gladt samqväm!

(Allmän förstämning).

Ernst (afsides).

Hvad är det der för ett lik?

Filip (afsides).

Han ser ut som Lazarus, då han kom ur grafven.

axel (afsides).

Han ä' bestämdt läsare — de bruka se ut på det der viset!

karl (som gått emot gustafJ.

Välkommen, min kära vän! Det var roligt att få se dig åter efter en så lång skiljsmessa. Hur kan du sätta ifråga att du skulle störa oss, du som förr var själen i alla glada företag! Kom nu och drick ett glas med oss och gratulera några unga kamrater efter deras första examen!

i

gustaf (allvarligt).

Jag tackar, men jag begagnar aldrig sådana drycker. Jag önskar er likväl, mina kära vänner, all framgång och Guds nåd allesammans. (Trycker deras händer med värma.)

axel (afsides).

Den der var allt illa angripen!11

ERNST.

Vi kunna förstå, att vår närvaro vid detta tillfälle är herrarne till besvär och derföre — god natt, Karl! Mjuka

tjenare!

(Alla gå utom gustajf och karl.)

gustaf.

Hvad var det för ena ynglingar, som voro här? Fordom valde du ditt sällskap bättre.

KARL.

Det var några landsmän, som tagit sina första examina och som jag bedt hit. Men jag vet inte, hvarför du frågar så.

GUSTAF.

Du tyckes ha' blifvit mycket förändrad under dessa två år,-som jag inte sett dig. Du, som förr var så allvarlig, dig träffar jag nu anförande ett dryckeslag, sjungande verldsliga sånger af ogudaktigt innehåll.

kahl.

Gustaf! Gustaf! Är detta det återseende, som jag så längtat efter? Hvad har kommit åt dig, den förr så glade, öppne ynglingen med det lefnadsfriska sinnet •— min trogne vän och kamrat — som i så många år med mig delat ljuft och ledt! Din blick är så matt — din kind har bleknat — pannan har redan lagt sig i veck. Nej! men så se då på mig! Låt mig få ta' dig i famn, min gamle hederlige vän!

Gustaf (kallt).

En stor förändring har verkligen skett med mig, och jag prisar Herran, som öppnat mina ögon, då jag vandrade i mörkret. Ja, Han har varit mig nådig och låtit mig se mina förfärliga synder — Han har slagit mig med sin lags förbannelse, men Han har också helat, mig med sin frälsnings nåd!

kahl.

Ack! Du är visst sjuk? Min Gustaf, du mår inte väl. Dina ögon glänsa så underligt.

gustaf.

Jo! Gud vare lofvad, jag mår väl, men du, min vän, tycks vara sjuk — mycket sjuk! Syndens smitta har angripit din själ! Du går på orätta vägar, Karl!12

KARL.

Hur vet du det?

GUSTAF.

Jag märkte det genast, då jag kom hitin — men jag hoppas med Guds nåd, att jag skall åter leda dig in på den rätta vägen, som för till lifvet, och bära det förlorade fåret i herdens famn. Ack, Karl! vill du bli ett Guds barn?

KARL.

Äro vi icke alla Guds barn? Hafva vi icke alla samma fader i himmelen? Jag vet ditt svar — men hör nu mig! Äfven för mig har sanningens ljus gått upp .... Du vet, jag sökte länge och förgäfves efter den nåd och den inre frid, som min religion lofvade, — jag bad — icke till Gud — ty honom vågade jag icke nalkas — utan till timmermannens son från Nazareth, som I hafven gjort till Gud. Jag bad. hvarje dag och stund om denna förändring till sinnet, som kallas nya födelsen, — jag afsvor all jordisk glädje — jag ansåg hvarje menniska förtappad, som ej trodde på hvarje bokstaf i Bibeln — ja! jag sökte uppriktigt i de heliga skrifterna att finna den upplysning, som skulle leda mig fram till trons herrlighet, men jag fann blott mörker — ett förfärligt mörker, ingen ledande stjerna, som kunde sprida den minsta stråle af ljus och hopp öfver min sargade själ. Då vaknade omsider ett tvifvel på denna lära, som utlofvade så mycket men gaf så litet. Det föll en gnista i min själ — hon växte och växte, tills hon flammade upp till en herrlig eld — jag hade kommit till visshet och klarhet, och frid och försoning togo sina boningar i mitt sårade hjerta.

Nu började för mig ett nvtt lif. Den fruktansvärda Jehova, som uttalade sina straffdomar öfver fädrens missgerningar inpå barnen till tredje och fjerde led, var förvandlad till den kärleksfulle, milde fadren, som sände den käraste bland sina söner att predika upplysning och frid på jorden. Der förr den sjuka fantasien hade spårat en fiende bakom hvarje buske i den fria naturen, der var nu lif och glädje — och den lilla blomman sände sitt rökoffer upp till den allsmäktiges tron.

Jag började finna, att verlden inte var så ond, som man sagt, — hon var .ju Guds egen herrliga skapelse — och inte har väl Gud skapat sin verld så dålig att hon bör föraktas och afskys. Och skapelsens krona — menniskan, Guds afbild — hur hade man inte utmålat henne! Men då jag såg så många vackra, gerningar, så mycken godhet och skönhet ibland all ondska — då kunde jag ej längre sörja — då gick hela min13

själ upp i en suck till Honohi, som gjort verlden så skön och god.

GUSTAF.

Du är förlorad. — Otrons gift har insmugit sig i ditt hjerta — djefvulen har fångat dig i sina garn — du dåre, som lät blända dig af skenet! Du visste ej, att den onde begagnade just den för dig så sköna naturen för att bringa dig på fall. Du förnekar Guds egen enfödde son, och derföre skall du aldrig se Guds ansigte. — Ja! Hör och bäfva för Guds egen dom: Gån bort ifrån mig, I förbannade, till evinnerlig eld!

KAHL.

Håll upp och häda icke! Är du en Guds tjenare och för en sådan talan — hurudan är då den Gud, du dyrkar? Är det Jesus af Nazareths milda lära om frid och försoning du tagit på din ed att förkunna — då är du i denna stund en men-edare! Allt må vara glömdt, som varit oss emellan! Numera äro vi fiender. Jag kan icke hata dig — men den anden för-qväfvande lära, som du förkunnar, hatar jag och måste taga till vapen mot henne. Men ärliga vapen vill jag föra, såsom det höfves den, som svurit ljusets heliga fana. Gå! Måtte våra vägar ej råka tillsammans, ty då måste bli — strid!

GUSTAF.

Du kan ej räddas — men min syster, som du älskar med din orena kärlek, skall aldrig bli din! Hon åtminstone skall räddas!

KAHL.

Du kan ej bestämma öfver hennes hand, ty du är blott hennes bror.

GUSTAF.

Jo! jag är hennes laglige giftoman. Jag har intet mer att beställa här! Gud vare din själ nådig! Farväl! (Går.)

KAHL.

Han brukar inte ljuga Det är då sant, att mitt öde beror af honom? O, min Gud, fordrar Du detta offer för din saks skull? Nåväl! Jag skall försöka.

(En pir/a med ett bref.)14

Från Agda! (Läser.)

"Min kära Karl!

Farbror och tant ha så brådt att de bådo mig skrifva till dig. Ser du. saken är den: i öfvermorgon kommer bror Gustaf hit till Sjövik, och som Otto äfven är hemma, så vore det så roligt, om du komme hit, så att vi fingo träffas alla på en gång. Det bör bli så mycket angenämare för dig, som du inte råkat Gustaf på två år.

Din egen Agda."

Din egen Agda!

(Kastar sig pä soffan.)

På Sjövik.

Ett landskap. Till höger ett landthus, utanför hvilket är ett dukadt hord.

larsson och fru larsson vid bordet.

larsson.

Nå, min Ameli, hvad säger du om, att Gustaf inte vill gifva sitt bifall till Agdas och Karls förening?

fru larsson.

Det säger jag alls ingenting om! Vet du, jag har alltid tyckt den flickan varit mindre passande åt den allvarsamme Karl, som aldrig gör annat än hänger näsan öfver boken.

larsson.

Ja, men jag tror, att hon tycker om honom ändå.

fru larsson.

Det tror jag inte, för de ha' aldrig gjort annat än disputerat, och han är för odräglig när han börjar på med sin filosofi eller teologi, hvad han kallar det för. Nej — tacka vill jag Otto, det är en rask och dugtig pojke — och så ståtlig han ser ut se'n i sin nya uniform! Det skulle allt bli ett vackert par det!15

LARSSON.

Ja, jà! vi få väl lof att öfvertala henne till det, för nog vore-det synd om hennes hemgift. Men har du hört egentliga orsaken till det ovänliga förhållandet mellan Gustaf och Karl, de som förr va' de bästa vänner i verlden?

FRU LARSSON.

Inte vet jag riktigt, hur det hänger ihop, men det lär ha varit ett rysligt uppträde den der dagen de kommo hit — och, jag tror, det va' en dispyt i religion. Du vet hurudan Karl är,, då ban kommer in på det ämnet. Eljest är han rätt vänlig ocli god, men bara man rör vid den strängen, råkar han i eld och lågor och glömmer hvad han är skyldig sina föräldrar. Det är då märkvärdigt hvad den filosofien gjort mycket ondt här i. verlden! Bara de ha varit i Upsala en termin, så ä' de alldeles förvridna i hufvut och tro hvarken på Guds ord eller någonting. Se det ä' följden af att läsa för mycket!

LARSSON.

Ja, ungdomen är faslig nu för tiden. Tacka vet jag i min. ungdom! Men jag vet inte hur det är med Karl — han ska' ha blifvit fritänkare, påstår man — och det vore ju förfärligt-En menniska, utan religion och Gud — hvart ska'det ta'vägen ? Men j;ig vill tala förnuft vid honom; få se hvad det kan hjelpaf.

(rätta ren inkommer.)

rättaren.

Go' qväll, herr patron!

LARSSON.

Go' qväll! Nå hur har det gått med slåttern? Har folket gjort sina dagsverken ordentligt?

RÄTTAREN.

Ja, nog ha' de så! Men far i Måsens hustru ligger sjuk,, så att hon inte har kunnat vara med på räfsen.

LARSSON.

Ja, hon har ju varit sjuk bela sommarn, och Anders är ja ofta krasslig, han med, så han inte kan göra mycken nytta för sig. Jag har tänkt på att låta dem flytta, för jag kan inte-ha' folk, som inte duga till arbete — det kan du

väl förstå!16

RÄTTA REN.

Ja, men Anders har odlat opp torpet, som låg i lägervall, då han kom hit, och nog vore det synd att låta honom gå ifrån det nu —

LARSSON.

Det kan jag inte hjelpa. Jag har verkligen inte råd att hysa fattighjon på min gård; arbetsfört folk vill jag ha' och de få ärligt betalt för sitt arbete.

rättaken.

Men jag ska' säga patron, att jag tycker det ä' illa .gjordt att först låta en stackare släpa ut sig i ens tjenst och så, här han blir gammal, köra'n på porten.

LARSSON.

Och det vågar du säga mig midt i ansigtet?

RÄTTAR EN.

Ja, det vågar jag och lägger det till, att det är sakramen-skadt. illa gjordt af en kristen menniska — så gör inte hundturken en gång med sitt folk!

LARSSON.

Akta dig, gamla gårdvar, att jag inte kör af dig med. — För att visa det jag är en karl, som står vid sina ord, så ska' du genast gå och säga åt Anders, att han flyttar till hösten. Se så! skynda dig, annars ska' du få se på annat!

RÄTTA KEN (för Sig).

De' ä' kristligt folk det der! (Går.)

AGDA (inkommer).

God afton, farbror! Du ser så ond ut. Hvad har händt?

LARSSON.

Ingenting, mitt barn, ingenting!

agda.

Nu narras du, farbror.17

fru larsson.

Låt honom vara i fred, Agda! Min stackars man har så »tycket bekymmer, ser du, med sitt folk; det ä' inte så godt att kunna hjelpa alla.

agda.

Snälla tant! Du får inte neka mig hvad jag nu begär — jag tänkte först be farbror — men han har så mycket att göra, säger du.

fru larsson.

Nå hvad ä' det nu du vill igen, mitt barn?

agda.

Jo, se tant, jag kommer just från Far i Måsen; hans hustru ligger så illa sjuk.

larsson (afsides).

Se så för fan! Hon också! (Går uppåt.)

agda.

Och jag tänkte be tant, att Anders finge slippa några dagsverken för att kunna sköta sin jord.

fru larsson.

Min flicka! Du ska' inte bry dig om den saken; den sköter nog farbror om — ser du, en sådan husbonde får man leta tofter.

agda.

Ack, ni vill då göra något för dem?

fru larsson.

Vi ha nyss talt med rättaren derom och —

agda (kysser henne).

Hvad tant är god! Jag visste nog, att tant ville hjelpa de stackars menniskorna.

fru larsson (förlägen).

Hon är för odräglig med sina tiggerier — man kan bli ruinerad på det här i längden! Och vore det inte för hemgiften

218

— så — Men se der kommer Otto! (otto, jagMädd, från bakgrunden) God afton, min snälla gosse! — Kors, hvad har du fått för slag?

otto (öppnar jagtväshan).

Två snöskator och en bofink, mamma lilla!

agda,

Fy! hvad du är elak, som har hjerta att döda mina små. foglar, som sjunga så vackert! Det är inte snällt af dig, Otto!

larsson.

Du har väl inte trampat i mina åkrar heller?

otto.

Nej, det har jag precis inte, men jag var alldeles tvungen att ta en liten lof öfver Storängen för att komma uppåt hagen, efter den här snöskatan.

larsson.

Otto! har jag inte förbjudit —

fru larsson.

Ack, min vän, var inte ond på honom för det. Det ä' ju: bara för att göra oss en liten glädje, som han sprungit sig så trött och varm. Stackars, min gosse, hvad du ser medtagen ut t

otto.

Äh! Inte ä' jag en så'n stackare, som ni tror. Ni skulle sett, då jag var på Karlberg! — Men, pappa! inte får du se ut, som om de sju magra åren skulle grasserat på din egendom! Se så! (Klappar om Larsson.)

larsson.

Herre Gud, den pojken kan man då aldrig bli ond påE Men hör du — du får inte springa i mina oslagna ängar.

otto.

Nej 'vars! — Men nu ska' jag helsa på dig, Agda lillaE Det höll jag på att glömma bort! (Kysser henne.)

agda.

Otto, ta' dig inga friheter! Jag tycker inte om det deri19

fru larssön.

Kors! hvad hon sehåpar sig! Ska' hon vara rädd för sin kusin? Men hvar är Karl någonstans? Har du inte sett honom, Otto?

OTTO.

Nej! Jag har verkligen annat att göra än gå och valla min stora bror. Men fråga Agda; hon brukar ha' reda på honom!

(Postbudet kommer med väskan.)

LARSSON.

Se der ha' vi nyheter. Inga bref, bara tidningar! Nu ska' vi se, hvem vi få till pastor efter jjubben Lindgren, som gått till sina fäder. (Ögnar i tidningen.) Åh! Herre Gud, så roligt — Gustaf har blifvit utnämnd! Se här! Se här!

FRU LARSSON.

Ack, så roligt! Då få vi ju ha' honom qvar här!

agda.

Ja — det var verkligen en öfverraskning.

LARSSON.

Men hvem få vi till skollärare? Ingen sökande! Nej, nej! Det är inte för fett ska' jag säga:

Kari, (inkommer med en bok under armen).

FRU LARSSON.

Se der kommer Karl.

KARL.

God afton! Se! här ä' ni samlade allihopa.

LARSSON.

Hvar har du varit nu igen? Ute i skogen och tittat på träna, kan jag tro. Men hvad är det der för en bok, som du alltid går och drar på? Får jag se!

KARI,.

Vill ni nödvändigt veta det, min far?20

LARSSON.

Ja.

KARL.

Parker.

OTTO.

Fy fan, så tråkiga böcker du tar med dig ut på landet! Du ska' få låna några franska romaner af mig.

LARSSON.

Parker! Jaså, du läser den der kättaren; akta dig, min son, för de falska profeter!

KARL.

Har pappa läst den här boken?

LARSSON.

Nej, Gud bevara mig! Det är jag alltför god kristen att göra!

KARL.

Hur vet pappa då, att den är så farlig?

LARSSON.

Jo, ser du, Vallin, den förra skolläraren, som du vet inte va' så renhårig i sin trosbekännelse, föreslog en gång att församlingen skulle inköpa den till biblioteket, men då sa' pastorn: stopp! och gaf honom en skrapa på köpet!

KARL.

Då hade visst inte pastorn läst boken?

LARSSON.

Pastorn? Nej, det kan jag väl inte tro — men du ska alltid gräla och ställa till förargelse, när du kommer hem.

KARL.

Vill ni höra hvad som står på titelbladet till den här märkvärdiga boken? Det torde kanhända förtjena att behjertas: "Om sanningen kommer förargelse åstad, då är det bättre att förargelsen sker, än att sanningen blifver fördold."

FRU LARSSON.

Hör du hvad han säger, Agda!21

LARSSON.

Jo! Du har blifvit hygglig du på sista tiden! Jag har nog hört hvilket lif du fört i Upsala; men det går så, då man kastar bort sin religion.

karl.

Hvem har sagt, att jag gjort det?

larsson.

Jo, Gustaf kan tala om det han; — mins du den qvälln, då han kom och helsade på dig? — Det var ett vackert lif ni förde! I stället för att sitta och läsa, så hade du en hop studenter hos dig, som drucko punsch och skrålade som på den värsta krog.

agda (sakta till karl).

Säg, att det inte är sant, och jag tror dig.

karl.

Det är sant, att vi sjöngo och drucko några glas, — men deri finner jag intet ondt, helst då man —

agda.

O, min Gud!

fru larsson.

Jo, - det är snygt det! Att sitta och sjunga och dricka punsch i stället för att läsa! Kunde man tänka sig, att du skulle lefva på det viset? Och så skäms han inte att tillstå —

otto.

Hvad fan är det värdt att väsnas så för några glas punsch? Inte satt han väl hela dan och bara drack heller! Ah, — ni skulle ha sett, hur det gick till, då jag var på Karlberg!

larsson.

Tyst, Otto! Och så lär du inte gå i kyrkan, och så förnekar du Frälsaren och Bibeln, ja! sjelfva Gud!

karl.

Det är inte sant, min far. Jag förnekar inte Gud.

larsson.

Men du har ju ingen religion.22

KARL.

Hur vet ni det?

larsson.

Herre Gud! Du går ju aldrig i Guds hus och läser aldrig ett Guds ord, och den, som inte gör det, han har ingen religion.

KARL.

Min Gud bor inte i stenhus, uppförda af menniskohänder.

LARSSON.

Men hvad heter din religion? Du hör väl till någon sekt Åtminstone?

KARL.

Jag bekänner mig till kärlekens och sanningens religion.

LARSSON.

Den religionen har jag aldrig hört talas om. Och du tänker bli prest?

KAHL.

Nej, min far, jag har nu slagit det ur hågen.

FRU LAltSSON.

Se så der ja! Och jag, som nu väntat i så många år på att få höra dig predika! Det var verkligen den enda glädje, jag hade väntat mig af dig. — Ack, du gör din mor bara sorg!

KARL.

Mitt samvete förbjuder mig att predika en lära, som jag ej kan bekänna.

LARSSON.

Nå ja! det har du rätt i — man ska' aldrig hyckla.

FRXJ LARSSON.

Ack, min Gud! Du har då öfvergifvit din barndomstro! Du har glömt dina böner, som jag lärt dig! Karl, du är mitt sorgebarn.

KARL.

Man kan ej alltid vara barn, min snälla mamma, och mannen tänker ej som barnet. — Anden måste vara stade! i en oupphörlig utveckling — stillastående är död!•23

LARSSON.

Ah! Du pratar en hop smörja, som ska' låta så lärdt för oss olärda, förstås. Jag vill inte höra mera. Men säg mig — hvad tänker du nu ta dig till? Jag ämnar verkligen inte kosta pä dig mera än jag gjort, helst då jag får höra, hur du använder din tid i Upsala. — Du måste nu tänka på att försörja -dig sjelf. — Otto har redan kommit ut i verlden och arbetar för sitt uppehälle.

FRU LARSSON.

Ja! se Otto — han gör sina föräldrar glädje. Stackars min rgosse, livad du slet ondt på mötet i våras!

karl.

Min far! Jag har redan tänkt på att skaffa mig sysselsättning, och jag tror mig redan ha platsen jag sökt.

LARSSON.

Nå, det var roligt att höra! Men hvad är det då? Kan jag hjelpa dig med rekommendation, så —

KARL.

Det kan ni visst, då jag söker den lediga skollärareplatsen här i församlingen.

OTTO.

Ska' du bli folkskollärare, du som har en så rik pappa och en bror, som är löjtnant? Nej, hör du!

LARSSON.

Det kan väl inte vara ditt allvar! Det tillåter jag aldrig, -att min son blir en så'n der backstugusittare. "Den rika brukspatron Larssons son tar sitt bröd af församlingen", ska man säga. Nej! det sker inte!

KARL.

Ett ärligt förtjenadt bröd är lättare att äta än det man tar af ogen hand. Men det är ej för brödet, som jag söker denna plats; — det blir knappt — jag vet det. Men då jag ej som församlingens lärare kan få tala sanningens ord till folket, så vill. jag i barnens öppna sinnen söka inplanta det rätta och lära dem gudsfruktan och seder.u

LARSSON.

Du talar om gudsfruktan och seder — du som är så ogudaktig! Akta dig för att hyckla; men vi ska inte tala mer om. den saken. — Jag hoppas, du tar ditt förnuft till fånga.

FRU LARSSON.

Se så, nu ska jag in och stryka hvita halsdukar åt er, som ska gå till skrift i morgon.

LARSSON.

Det är sant. — Du, Karl, går väl med?

KARL.

Nej, min far.

LARSSON.

Hvad? Vill du, att jag skall bli utpekad af församlingen?, såsom den som uppfostrar sina barn till hedningar?

KAR]..

Heldre det än till skrymtare; ty • skrymtan är en styggelse för Herran. Ni uttalade nyss ert ogillande öfver hyckleri, och nu vill ni, att jag skall gå med er och inför altaret aflägga en-bekännelse, som måste bli en lögn i

min mun! Gjorde jag det... då skulle ni verkligen ha skäl att förakta mig.

LARSSON.

Men hvad ska folket säga?

FRU LARSSON.

Ja, hvad ska de väl säga, då de i så många år sett oss på den här söndagen vid slåttertiden gå till skrift, och du inte ä' med, som man vet kommit hem nu i dagarne! Se Otto — han gör sin mamma till viljes lian. — Du går ju med, Otto?

OTTO.

Ja visst, mamma lilla! (Afsides.) Djefveln anamma! Jag som skulle på jagt i morgon — men det är sant — jag får träffa flickorna från Häringe vid kyrkan!

LARSSON.

Nå, Karl?

KARL.

Ni har hört mina skäl.•25

LARSSON.

Otacksamma varelse!

(Alla gå utom karl och orro.j

OTTO.

Hvad fan ska' du bråka så der med gubben för? Inte må du tro, jag tycker det är så förbannadt roligt att sitta inlåst i en bänk bela Guds långa förmiddan och vänta på middan så der länge — och gå och se gudsnådelig ut sen; — men lite ska' man väl göra ändå för sina föräldrar!

karl.

Men bör man afvika från sin öfvertygelse för föräldrarnes skull? Det står ju, att man ska mera lyda Gud än menniskor.

OTTO.

Har du hört fan citera Bibeln? Så låter det, när du, som inte tror på den, rycker fram med bibelspråk. — Mon är du verkligen en sådan hedning, som man säger?

karl.

Kanhända jag är mindre hedning än du.

OTTO.

Men du tar ju aldrig i Bibel eller psalmbok — det gör jag åtminstone, när jag går i kyrkan; — och, ser du, någon religion skall man ändå ha', tycker jag, ty, tänk du, när man ska till och dö en gång. —

karl.

Då är det bra att ha sin psalmbok till hands, menar du? Jag ska säga dig, att jag inte har min religion i byrålådan och tar fram den först, när jag kommer i behof af den. Ser du här (Lägger handen på bröstet) har jag min religion — och der i skogen, under Guds fria himmel, har jag min kyrka.

OTTO.

Du vill väl aldrig inbilla mig, att clu gör bön eller sjunger psalmer derute i skogen ... Men nog kan vi väl hitta på

något roligare att tala om. Hör du, du har haft roligt som tusan i Upsala. Att ni drack lite punsch och tog några sånger, det26

gjorde ni förbannadt rätt i, och det var kitsligt af gubben att väsnas för det der. Hör du, fans det mycket vackra flickor i Upsala?

kari..

Det har jag aldrig haft tid att ta reda på. Föröfrigt tycker jag du valt högst olämpliga samtalsämnen, då du ska gå till Herrans nattvard i morgon. Det vore bättre du gick in och letade fram din religion — eller psalmbok som du kallar den — och öfvade dig att se helig ut tills i morgon. Kanske, när allt kommer omkring, du inte har någon psalmbok?

otto (förlägen).

Yisst har jag det — men det var sant —

karl.

Du har inte sett till den på länge. Nåja, du ska' få låna min, om du vill.

otto.

Din? Har du någon psalmbok du?

kahl.

Ja! visst har jag det! Der finnas många, vackra sånger, som jag brukar läsa.

otto.

Såå! (Afsides.) Han ä' visst inte så ryslig ändå, son jag-trodde. (Går in.)

(Under senare delen af samtalet har det mörknat något, och månen har gått upp.)

karl (ensam).

Stackars mitt lam, som skall offras åt girigheten och fåfängan ! — Men nej — hon är för god att offras — hon måste räddas; — men om hon vacklar? Hon är ju ännu införlifvad med sin barndomstro, och om hon då i anfäktelsens stund i stället för att stödja mig komme mig att svika, då blefve mitt verk om intet. — Jag måste derföre först pröfva henne. Vill hon öfverge allt och följa mig till ett lif, fullt af strider och försakelser, afsäga sig den flärd, som hennes förmögenhet kan skänka henne, men som förslappar viljan och mattar sinnet, — och kan hon slita sig ifrån de inrotade fördomarne och den vantro, hon insöfts uti, — så må ske!27

agda (kommer ut ur huset).

Är du här, Karl? Jag sökte dig för att få tala med dig några ord.

KAHL.

Hvad kan du ha att säga mig då?

AGDA.

Är det sant hvad man sagt om dig, Karl?

KARI..

Hvad tror du?

AGDA.

Ack! Jag vet verkligen inte hvad jag skall tro. Gustaf brukar inte fara med osanningar, och du sjelf tillstår ju till en del?

KARL.

Hu tviflar således pä mig? Du anser mig för en — förderfvad yngling?

agda.

Ack nej! Det gör jag visst inte — men —

KARL.

Du tror ändå, att jag brutit det löfte jag gaf dig, då jag som student första gången lemnade hemmet för att börja mina studier i Upsala. Agda, hvad det smärtar mig att höra detta misstroende af dig, du som just varit den, som skyddat mig mot de många frestelser, jag varit utsatt för, — du som var den, hvilken sporrade mig till att arbeta! Jag satt mången natt på min kammare ensam vid min lampa och läste, tills sömnen hotade att öfverrumpla mig, jag hörde kamraternas jubel och muntra sånger, som lockade mig ut till deras glada samqväm, — då smög jag mig bort till min byrå, tog fram din bild och satte den framför mig på skrifbordet, och då du så betraktade mig med dina milda ögon — då glömde jag allt —- då tystnade sirensången, och arbetet gick raskt undan, tills den gryende dagen började bleka lampans sken. — Nåväl! nu står jag vid målet, och det fjermas. — Hvad bryr jag mig om din brors hotelser, blott du icke öfverger mig, — men då . . .

agda.

Karl! tala icke så — jag öfverger dig aldrig. — Att du lefvat som det anstår en sedig yngling, det tror jag, då du sagt28

det; men hvad båtar det, om man öfvergifvit sin Gud? — Säg mig, Karl! tror du inte mera på Gud?

karl.

Ljufva flicka! Kan du tänka dig en menniska, som inte har i sin föreställning en Gud — hon må nu kalla Honom Jehova — den stora Anden — Ödet — Försynen — eller hvad helst du vill? Namnet gör ju ingenting till saken. Se blott omkring dig;—här i nattens stillhet, då du ser den klara stjernliimmeln öfver den dunkla granskogen, — frågar du då icke: hvem har skapat allt detta? Går då icke tanken tillbaka till sjelfva skönhetens källa? — Och då du med din milda stämma talar till mig kärlekens ord — hur kärleksfull måste jag inte då tänka mig sjelfva urkärlelcen! Inte kunde han vara så grym och störta menskligheten i förderf för att sedan låta sin utvalde son offras! Nej, det kan inte vara så!

agda.

Karl, då du talar så der, kan jag ej tro, du är så ogudaktig, som man säger, och jag tycker mig höra sanningens och kärlekens röster tala genom dig; och ändå — du går aldrig i Guds hus?

KARL.

Agda! Följ mig ut i skogen och lyssna på granarnes högtidliga psalmer, då de än mägtigt brusa ut i en hymn till den Högste eller då tysta anderöster tyckas hviska om kärlek, frid och försoning och foglarnes körer stämma in — lyftes icke då känslan upp till det blåa hvalfvet, der vi ana de himmelska boningarne — fylles icke då hjertat af känslor, renare, högre än dem predikanten inom de dystra kyrkomurarne med sina hotelser och de utnötta, andefattiga kyrkosångerna förmå uppväcka? Är icke detta en gudstjenst, då jag känner mig stå närmare Gud, än jag kan göra under betrycket af hvardagslifvets små omsorger och bekymmer?

agda.

Ack jo! vet du, Kari — men jag säger det bara för dig — jag känner mig alltid så beklämd, då jag sitter hela den vackra söndagsförmiddagen instängd i den gamla kyrkan med dess mörka. fuktiga väggar och hör de eviga bönerna och psalmerna, som jag hört, sedan jag var barn, och som jag aldrig rätt förstått. Men bara jag kommer ut och får se den blåa himmeln och de gröna träden, då är jag åter så lycklig och glad. Men, Karl, hur ska' det gå med oss efter detta lifvet? Det är en förfärlig tanke.29

karl.

Tror du, att den Evige kastat oss ned på denna lilla planet, för att vårt öde på några år skulle afgöras för evigheten? — Nej, nej! Ser du den lilla stjernan derborta öfver skogsbrynet

— hur vänligt hon vinkar mot oss? — Månne hon är till blott för att gifva oss sitt svaga ljus? Kan det icke äfven der finnas väsen högre än vi, och är det så otroligt att vi en gång komma dit för att der föra ett högre lif och derunder allt mer och mer renas från sinnligheten, som drager oss ned i stoftet — samt alltmer nalkas Gud? Du ler, Agda! Nåja — detta är blott min enskilda öfvertygelse och den gör mig lycklig.

AGDA.

Men du tror då, att det inte fins några sträf för det onda vi gjort och några belöningar för det goda?

KARL.

Jo här finnes en himmel och ett helvete (Lägger handen på bröstet.) Har du känt hur detta lilla hjerta hopkrymper af ångest, då du gjort något ondt? — Det är väl helvete nog! Och har du känt, hur det slår af fröjd då du gjort en ädel handling?

— Det är en försmak af himmelen!

agda.

Ack, Karl! Karl! Du talar, så att jag nästan börjar tvifla på min barndomstro. Ja, den förefaller mig så mörk med sina dystra läror om en evig osalighet — den förbjuder ju mig att fästa mig vid något jordiskt. Jag får ju inte äls]ta mina blommor och foglar — jag får ju inte älska dig?

KARL.

Jo, Agda, det får du! Och du skall blifva min goda engel som ger mig styrka i striden och tröst i bedröfvelsen.

agda.

Men min bror har ju förbjudit —

KARL.

Ack! Hvad har han att bestämma om vårt öde? —Om du blott vill, så trotsa vi honom. — Säg mig, Agda, vill du öfverge allt och följa mig i striden?30

AGHA.

Om jag vill? Det vet du! -Men — öfverge allt? Min tro också?

karl.

Ja — allt!

agda.

Öfverge min tro — min Frälsare, som min mor lärde mig att älska och som jag i hennes sista stunder lofvade att aldrig öfverge? Du begär lör mycket. Ack, jag känner jag saknar styrka dertill!

karl.

Nu — eller aldrig.

gustaf (kommer fram från skogen).

Aldrig! Gack bort, satan! Du vill köpa hennes själ, men det skall ej lyckas dig. Herren sände mig som din räddande engel, min syster, den stund då din själ stod på ett tärningskast.

karl.

Han är från sina sinnen. Hör honom icke! Agda, svara mig — vill du af egen fri vilja följa mig?

gustaf.

Min syster, du står på skiljevägen, den goda och onda makten slitas om din själ — kan du väl tveka i ditt val, då du vet, att din eviga salighet beror af detta ditt svar? — Betänk, du får aldrig mer se din mor, som ännu i dödsstunden bad dig ej förgäta din barndoms Gud, — och nu vill du öfverge honom och din Frälsare, som led och dog på korset för din skull, och gå bort med denna förtappade varelse, som aldrig skall se Guds ansigte! Frukta åtminstone Herrans förskräckliga straffdomar, om du ej vill höra hans kärleksfulla kallelse!

karl.

Agda! Ett svar blott — jag ber dig.

agda.

Min mor! Min mor! Nej — jag kan icke följa dig.

Gustaf (som tagit Ägda i sina armar).

Lofvad vare Gud, som gaf mig seger! Nu varder glädje i himmelen, då en syndare omvänder sig och tror. "Se, dina31

synder, om än de äro röda som blod, skola blifva hvita som snö", säger Herren! Men du, som föraktat Guds nåd, för dig finnes ingen räddning mer! (Går.)

kahl (ensam).

Allt är förbi. — Den vackra ungdomsdrömmen är borta. Hon var för svag — kanske jag också begärde förmycket — hon är qvinna. — Men jag tackar Gud att den striden är öfver. Det sista bandet föll, som ännu höll mig; nu står jag ensam i striden, men Herren är min sköld.

På skolmästarebostället.

Ett rum, tarfligt möbleradt. Ett fönster till höger om fonddörren., i hvilket hänger en fogelbur. Till venster fram på scenen ett skrifbord med papper och böcker m. m.

far i måsen (sitter på en stol vid dörren).

Kersti (hushållerskan, kommer in genom fonden med en korg).

Se här har Anders nu — lite mat och medikamenter åt gumman som vanligt. Magistern ä' allt bra god mot honom, som låter'n komma hit hvar dag med sin korg.

far i måsen.

Ja! nog ä' han så, och Gud välsigne honom för det! Men (Klår sig i hufvudet.) — jag vet inte rigtigt hur det är med honom.

KERSTI.

Hvad menar han förslå'? Kanske de' inte ä' ärligt förvärf-vadt det, lian ger honom?

far i måsen.

Jo — Gubevars — det tror jag visst, men se, jag tycker ändå, det är synd med honom, som ä' så god att han ska' vara så der — så der på tok —

kersti.

Hvad pratar han för skräp? Akta sig för att tala illa om sin välgörare!32

FA K 1 MÅSEN.

Inte ä' jag den, som förtalar folk, men se folk påstår —

kersti.

Hvad påstå de forsla'?

fak i måsen (halfhögt).

Jo se — de säger, att han ä' hedning.

kersti.

Hedning? Ä' han alldeles rasande? Hvem har kunnat vara så syndig och säga något sådant? Och det kan han tro, som magistern hjelpte, då brukspatron körde honom från torpet!

far i måskn.

Ja! l)et gjorde han förstås — men man säger det inte ä' någon välsignelse med den hjelpen, då det är en gudlös menniska, som räcker den.

kersti.

Anders! Anders! Han ä' en otacksam varelse!

far i måsen.

Nej — det är jag visst inte. Men så säger de han ska' ha en bok (Närmar sig bordel,) som sätter alla de der galenskaperna i hufvut på honom. Se, se der ä' han, just den der med röda permarne, som ban brukar ha med sig hvart ban går. Om jag bara tordes — så skulle jag bränna upp den för att rädda hans fattiga själ. (Ämnar taga boken. Kersti rycker den af honom; han springer.)

kersti.

Ä' ban galen? Men ska ban inte ta sin korg?

far i måsen.

Nej! Gu' bevare mig! (Går.)

kersti.

Herre Gud! Det är då förskräckligt hvad folket ä' vidskepligt ännu! Och alla så vilja de åt min stackars magister- — han som ändå hjelper alla uslingar. Men de' ä' pastorns fel och ingen annans, för han kan inte tåla honom på några vilkor. Få se hur de' här ska' sluta! (Går.)33

Kari, (kommer in).

Arbetet var tyngre, än jag hade trott, eller kanske krafterna voro för svaga; viljan fattades åtminstone inte. Men när man står ensam mot så många fiender och en sådan som Gustaf i spetsen, som eldas ej af den idé ban strider för, utan af den fanatism som hans inbillade tro alstrat — då — då vill modet, svika. Men om jag ryggade, så vore det slut. Nej! jag vill strida som en man och falla segrande.

Jag är glad att åtminstone ha' öfvervunnit en svår frestelse. Agda skall bli Ottos maka — det är bittert, men allt måste offras för sanningens rättmätiga sak.

agda (inkommer, allvarligt).

God dag, Karl!

karl (lifligt).

Agda? (Med spelad köld). Hvad vill du här?

agda.

Jag kunde inte lemna dig så. Jag tyckte det var synd om dig och —

karl.

Jaså!

agda.

Karl, du är ond på mig — du föraktar mig.

karl (afsides).

Det är så godt att ge dödstöten med detsamma (Högt och bestämdt). Ja!

agda.

Derföre att jag var svag och ej, som du, kunde slita de band naturen knutit. Du känner min bror?

karl.

Ja! I botten.

agda.

Du är sträng och bitter.

karl.

Edra trosförföljelser hafva tyvärr gjort mig sådan.34

AGDA.

Du missförstår mig.

KARL.

Nej, Gubevars — jag förstår dig mycket väl (a/sicles). O! min Gud, hvarje ord är som ett dolkstyng i mitt eget hjerta.

AGDA.

Karl! Karl! Var ej din kärlek starkare än så, att du nu kan tala till mig på detta sätt?

KARL.

Talar du om kärlek? Den saken rör mig inte. Du har gjort ditt val och jag gratulerar dig, om du kan vara nöjd med så litet som en grann röck med blanka knappar i.

AGDA.

Du föraktar mig. Du har redan glömt mig — men jag kan aldrig glömma —

KARL.

Nej — jag ser det!

AGDA.

Och derför kom jag hit för att varna dig för en fara. som hotar dig.

KARL.

Tror du jag fruktar något, då jag vunnit den största seger •— den öfver mig sjelf? Det var blott en som jag fruktade.

AGDA.

Och det var?

karl.

Det var dig jag fruktade. — Derföre — lemna mig!

AGDA.

Ah! Du älskade mig då verkligen?

KARL.

Du kom för att rädda mig, sade du, och vill i stället bringa mig i förderfvet. — Den slumrande elden hotar att bryta ut. — jag ber dig — lemna mig — gå! gå!35

AGDA.

Nej! Du behöfver ej frukta! Jag har skänkt mitt offer. Du vet ej hur stort det var mig. — Men hör nu hvad jag har att säga dig. Det finnes en fiende, som i hemlighet bereder ditt fall, — och jag fruktar nästan lian lyckats.

kakl.

Hvem är då den okände fienden?

agda.

Du känner honom väl — det är min bror.

karl.

Jag har anat det länge; men då jag uppgifvit hoppet om att få ega dig, så måtte han väl vara nöjd.

agda.

Nej! Hans hat är djupare, och han har svurit dig evig fiendskap — och du har sjelf gifvit honom vapen i händerna genom ditt oförsigtiga tal till skolbarnen.

karl.

Jag har aldrig sagt dem annat, än hvad jag varit öfvertygad om vara sanning, och derför vill jag stå till svars.

agda. i

Men då du är lärare i en kristen församling, så måste du predika kristna läran.

karl.

Jag har aldrig förkunnat någon annan lära, än den Jesus af Nazareth predikat, men som under tidernas lopp blifvit van-städ af fåkunniga och vidskepliga menniskor och som I nu anscn som den äkta kristna tron!

agda.

Men kallar du din lära för den kristna — du som inte tror på Kristus?

karl.

Jag tror på Honom såsom den gudasände idealmenniskan, som kom för att lara menniskorna huru de skulle lefva; men36

det har ju en Sokrates, en Luther, en Parker också gjort, utan att någon fallit på den idéen att göra dem till Gudar.

AGDA.

Men, Karl, hvarför kan du inte tro att han var Gud'? Det är blott detta, som Gustaf fordrar af dig — ty eljest är det ju blott i bisaker ni äro af skiljaktig mening.

KARL.

Jag bekänner blott en Gud såsom verldens skapare och upprätthållare, och jag tror inte han behöfver några biträden. Men I ansen inte honom nog mäktig, utan I hafven som hedningar gjort er två, om inte tre, afgudar! Det skall vara svaga själar, som behöfva en syndabock, på hvilken de blott behöfva kasta alla sina brott och synder,

för att sedan lägga armarne i kors och vänta på saligheten. Mins du ej historien om den rike ynglingen som kom till Jesus? "Gode Mästare", sade han, "hvad skall jag göra, att jag måtte få evinnerligt lif?" — Jesus sade: "Hvi kallar du mig god? Ingen år god utan en, det är Gud". Är icke detta vittnesbörd nog utaf hans egen mun? Jag vet dina vanliga invändningar; men jag går inte en tum från min tro, då den är grundad på öfvertygelse. Vederlägg och öfverbevisa mig om min villfarelse och öfvertyga mitt förnuft om, att I hafven rätt, och jag vill tro er — men ej förr!

AGDA (fattar hans hand).

Hör mig, jag ber dig!

karl.

Gå bort, frestare!

Gustaf (inkommer).

Agda! Du här? Har jag ej varnat dig? Du är ännu ej nog stark att stå emot djefvulens skott. Jag kommer klädd i trons harnesk och vill ännu en gång drabba ihop med den förkastade.

KARL.

Du kan åtminstone bespara din syster obehaget af att höra på ditt gudlösa tal. Hon skulle möjligen derigenom komma att , få mindre fördelaktiga tankar om de Gudar, hvilkas lära d^ -l1 förkunnar, och det vore ju skada!
1GUSTAF.

Agda kan gä, ty du talar som den fallne engeln — och den ondes makt är stor öfver svaga hjertan.

AGDA (t/år).

KAHL.

Har du något särskildt ärende till mig, så var god och skynda dig. Min tid är för dyrbar att spilla på dessa gagnlösa dispyter och svaromål på ditt oförnuftiga tal.

GUSTAF.

Jag kommer på församlingens vägnar och i egenskap af själasörjare —

KARL.

Om jag ansåg dig stå öfver mig pä intelligensens vägnar, så skulle jag vara tacksam för din hjelp, hvad min själ beträffar, men som du sjunkit så djupt, att du förnekar förnuftets guddomliga ursprung, så får jag väl lof att sörja sjelf för min stackars själ. Jag tänker att det ändå blir jag som får bära ansvaret för henne.

GUSTAF.

Tala inte om förnuftet! Vet du inte, att det genom syndafallet är förmörkadt och just är ett hinder för menniskan att komma till tron; derföre skall förnuftet dödas.

KARL.

Du talar som en hedning. Du vill, att menniskan skall utsläcka den himlaborna gudagnistan, som just skiljer henne från djuret, och du måtte ha gjort clet, ty derom vittnar ditt tal. Men låt mig nu höra ditt ürende.

GUSTAF.

Jag kommer pä församlingens vägnar, sade jag, för att affordra dig ett återkallande af de irrläror, du varit nog samvetslös att utsprida bland församlingens barn. Vill du ej ta' tillbaka dem, så är du skiljd från din befattning och kan ej vidare få något offentligt förtroende. Jag vill dock först förbereda dig. Ännu är ingenting afgjordt.

KARL.

Må man ställa mig inför domstol och jag vill som anklagad bevisa min oskuld.

GUSTAF.

Du tyckes vara okunnig om, att du i denna sak kan dömas utan att ställas inför domstol. — Du har förkunnat lcätterska läror — detta veta höga vederbörande, och i denna stund beror det af mig att frikalla eller döma dig — hvilket åter beror af den foglighet eller halsstarrighet du ådagalägger. — Det vore ledsamt för mig att nödgas stänga en gammal kamrats utsigter för framtiden; derföre ville jag nu be dig betänka det steg du ämnar taga. Och vet, att du har ditt öde i dina egna händer, så att man inte se'n må komma och säga att jag genom intriger och så vidare —

karl.

Du är rädd om ditt skinn, märker jag. Nåväl hvem är det nu som skall få platsen efter mig?

gustaf.

Du tyckes alldeles ha' missuppfattat det ädla i mitt anbud. Det är ju ingen som tvingar dig att gå ifrån. — Du behöfver blott återta dina obetänksamma yttranden och allt skall åter vara godt.

karl.

Din snara var i sanning fint utlagd, men mig fångar du icke. Att du i ditt trosraseri skulle förfölja mig, det hade jag väntat, men att du skulle låta förleda dig till en sådan låghet som att genom ränker nödga mig till ett medgifvande, som komme mig att sjunka i folkets anseende och som skulle visa vanskligheten af mina läror — det hade jag ej väntat. Förut högaktade jag dig, ty du försvarade en sak, om hvars värde du var öfvertygad, — nu skänker jag dig mitt förakt,

gustaf.

Det skall du snart komma att ångra. Jag skall säga dig mera härnäst, då vi råkas, och det skall inte stå länge på förrän jag är här igen. Adjö! (Går).

karl (ensam).

Stormen nalkas. Nåväl, må tusen åskor hota — ja! må de krossa mig — jag går under, lugn i medvetandet att hafva lefvat och dödt för en rättfärdig sak — för den stora idé, som tiden går hafvande med och som genom tusen strider segrande skall framgå! —Men att öfvergifva sitt barndomshem, sina föräldrar-— allt hvad som kan binda en menniska vid jordelifvet — är det39

ej grymt, onaturligt, kärlekslöst?— Jo! i menniskors ögon, men ej i den Eviges; — Öfvergaf ej Jesus sina föräldrar för sin saks skull? Den enskilde måste ju offras för den stora eviga verlds-planens fullföljande och utveckling; de små intressena underordnas de stora, som röra hela mensklighetens väl. — Den sista striden börjar. — Mina föräldrar komma hit om en stund för att helsa på mig för första gången, sedan jag lemnat hemmet. Jag tror mig veta deras afsigt med detta besök. — O, Gud! gif mig styrka äfven nu! Om jag dukar under för deras böner och tårar, då är mitt verk förstördt. Jag har fått ett stort pund mig anförtrodt, jag känner det, och jag måste ansvara för detsamma; — men jag har äfven fått ett hjerta med menskliga känslor — de måste döfvas.

(Herr och fru laksson samt otto inkomma).

LARSSON.

God dag, Karl! Hå! Hå! Det var en svår väg du har, min kära du!

OTTO.

Ja den är så att man kan bryta armar och ben af sig. Och jag begriper inte, hur du kan vilja bo så här långt upp i ödemarken bortom all ära och redlighet.

KARL.

Välkommna! Det var snällt af er att ni inte glömde bort mig, fastän jag gifvit mig af så här långt bort i skogen. Nå

hvad tycker ni om mitt lilla bo •— enkelt som ni ser. (Går till höger och ropar:) Kersti! Skynda dig och duka kaffebordet — vi ha fått stor-främmande, ska du tro!

FRU LARSSON.

Åhja, här ser rätt småtrefligt ut; — det förstås att ett par hvita gardiner hade tagit sig bättre ut än de der, och en matta framför soffan hade heller inte varit så illa.

OTTO.

Är här trefligt? Jag tycker det ser ut som i ett fattighus! Fågelbur och balsaminer, precis som i fattigstugan borta på kyrkbacken. Du har fan så dålig smak, min kära Karl!

KARL.

Du har alltid tyckt så du.40

larsson.

Nå hur trifs du i din nya ställning?

karl.

Åhjo! Rätt bra, min far!

larsson.

Inte alltid så roligt, tänker jag!

karl.

Nej! det förstås — det kan inte alltid vara så roligt. Ni vet sjelf hur det är. Man sår ut på våren med förhoppning att få skörda på hösten — men då händer det stundom, att kornet slår felt; — somt liar masken ätit upp, somt har multnat bort — Men apropos, hur liar det gått med skörden?

larsson.

Jo — rätt bra. Jaså! Det slår felt, sa' du? Nå! nå! Jag tänker, det inte blir så lätt för barnen att begripa din filosofi —

fru larsson.

Min kära gubbe — låt nu filosofien vara i fred! — Karl har nu en gång tagit sitt parti och försörjer sig rätt bra med sitt arbete, så att du nu inte har någonting att säga. Förresten ha vi kommit hit på kaffe, och efter den här svåra promenaden kan man behöfva lugna sig litet.

Kersti (kommer in med kaffet).

karl.

Det har mamma rätt uti; den der saken kan vara utagerad nu, tycker jag — oss emellan åtminstone.

larsson.

Utagerad? Nej, det är han visst inte. Du vet inte, hvilken smälek jag fick lida den der söndan.

otto (afsides).

Den der trefliga söndan ja, då vi gick till bords och flickorna inte kom i kyrkan. Om jag hade vetat det —

larsson.

Hör du, Karl! Jag har några ord att säga dig särskildt. (De gå åt sidan; de andra sätta sig vid bordet). Ser du, saken41

är den. — Jag har mina skäl att tro, det du inte trifs här och förr eller senare lemnar du väl ändå den här

befattningen, derföre tycker jag, rent ut sagdt, det vore så godt, du gjorde det med detsamma.

KARL.

Hvem har sagt, att jag inte trifs?

LARSSON.

Ingen, ingen, men ser du, jag behöfver för närvarande en inspektor — Otto har inte tid, han ska' till Marieberg — och derföre —

KARL.

Än Karlsson — hvart har han tagit vägen?

LARSSON.

Han har flyttat. Han började på sista tiden bli uppstudsig och svår att ha att göra med, så att jag måste ge honom sitt afsked.

KARL.

Den gamle hederliga Karlsson!

LARSSON.

Den saken hör inte hit. Hör nu! Jag ger dig ett tusen riksdaler i lön och allting fritt.

KARL.

Men, min far —

LARSSON.

Är det för lite? Nåja! du ska få tolfhundra riksdaler, bostad, ljus, ved, mat, allt — om du ger det här bråket med ungarne på båten. Det är väl inte att fundera på. Nå du säger ingenting? Du är inte förtjust?

KARL.

Jag tackar er, min far, men jag kan inte mottaga ert anbud, som verkligen är lysande — för mig åtminstone.

LARSSON.

Ä' du galen, pojke? Tänk du — tolfhundra riksdaler fölen inspektor — det vill säga, förvaltare — för så ska' man

442

kalla dig; jag vill inte, att min son ska' vara inspektor, det låter så simpelt — och så ska' du få se, att alla de der grillerna ska' försvinna.

karl.

Jag förstår er välvilja, min far, men ni förstår inte livad det vill säga att offra sig för en sak, som man tagit till sitt lifs uppgift —

larsson.

Pratar du åter smörja? Hör, din galning! Du lär inte länge sitta qvar på den torfvan; man har anklagat dig för kätteri, och du får afsked, om du inte inför Gustaf, din förman, återtar —

karl.

Man kan inte utan dom och ransakning köra bort mig — och jag tänker stanna qvar.

larsson.

Du tänker således återkalla dina yttranden ocli afsvärja din kättcrska tro — nåja! gör det., min son, gör det! Det.

skall bli mig lika kärt att se dig som en god kristen sköta sitt kall.

karl.

Hvad säger ni? Jag ämnar aldrig ta tillbaka —

fru larsson.

Är det ditt allvar?

karl.

Det är mitt fulla allvar!

otto.

Ah! livad ska' ni bråka med honom så der — lian är inte rigtig! (Går ut).

gustaf (inkommer).

Mitt herrskap! Jag har en sorglig pligt att uppfylla, men då den rör det allmänna bästa, får den ej uraktlåtas.

fru larsson.

Min Gud! hvad är det frågan om?

karl.

Jag vet ditt ärende, och du har vetat att välja lämpligt tillfälle. Säg ut hvad du liar att. förkunna!43

GUSTAF.

Mitt herrskap! Ni vet, huru många gånger jag har varnat Karl för att utsprida sitt otrosgift i den församling, till hvars väktare Herren kallat mig; ni vet, hur jag arbetat för Herran Jesu saks skull utan att ha sett mitt arbete krönas med någon framgång, derföre att denne otroshjelte blifvit af djefvulen ingifven att nedrifva hvad jag uppbygt. Blott ett enda medel åsterstod mig, och jag har blifvit af Karl sjelf nödgad att använda det. Församlingen har på min inrådan från sin befattning förklarat honom skiljd och fortfar ban i sitt förargelseväckande beteende, varder han enligt lag medborgerligt förtroende förlustig.

larsson.

Der hör du — det skulle då gå så långt! Men jag hoppas, du ej är så halsstarrig och genom ditt trots hopar smälek öfver din gamle far. —

fru larsson.

Min son, vill du göra din mor så mycken sorg? Jag ber dig, tänk på din framtid! Begagna tillfället att godtgöra hvad du brutit, återtåg dina yttranden och försona dig med Gustaf!

karl.

Nej! Förr må himmel och jord störta samman, än ett ord af sanningen blir förnekadt!

fru larsson (på knä.)

Men så hör mig, din egen mor, — som födt dig ocli uppfostrat dig — är det tacken för allt hvad jag lidit och gjort för dig?

ägda (som nyss inkommit.)

Karl! Kan du se din mor ligga på knä för dig och tigga om ditt eget väl? Du är en barbar, som ej var värd den kärlek, jag offrade på dig! Du är en föraktlig varelse!

karl.

O, min Gud! Låt din ljungeld döda mig i detta ögonblick — eljest ger jag vika. Stig upp min mor! ni vet inte

hvad ni begär.

fru larsson (svimnar.)

gustaf.

I Herrans namn vill du återta dina yttranden, så kan allt. bli godt igen! Och nu ditt sista ord — Ja eller Nej!karl.

Nej! Tusen gånger nej!

gustaf.

I han hört domen af hans egen mun — jag tvär mina händer. (Går).

karl (går emot Larsson).

Min far!

larsson.

Nej! Du är ej min son mer!

(Alla gå).

karl (ensam).

Det måste sluta så — det kunde inte bli någon försoning mellan så stridiga makter. — Min fars förbannelse, min mors förakt — förlustig mina medmenniskor förtroende — hvad skall jag göra? — Mina landsmän vägrade att ta emot min tjenst; de missförstodo min goda vilja och lönade henne med otack — de rådde ej för det — tiden var ännu ej kommen. — Nåväl! verlden är stor. Ännu är ej tid att nedlägga vapnen, det finnes andra, som sucka under det andliga oket. — Ja! i landet på andra sidan vesterhafvet, der frihetens vagga står, der vill jag förkunna sanningens ord, så länge min stofthydda bergar min oroliga själ. Och när hon en gång, tärd af strider, mödor och qval, skall störta samman — då vill jag öfver oceanen sända min sista suck till fosterjorden med den varmaste bön, som ur mennisko-hjerta sprungit — att frihetens, sanningens och upplysningens sol snart måtte uppgå öfver dess kära bygder och sprida sina lifgifvande strålar i slott och hydda.

SLUT.

Pris: 75 öre.